

آمریکا بنا دارد با استفاده از

تهدید معتبر ایران، بازگشت نظارت‌ها به سطوح پادمانی

مسعود براتی
<i>پژوهشگر</i>

در خبرها آمده که دولت آمریکا قرار است امروز مکانیسم ماشه را علیه ایران فعال کند. براین اساس مایک پمپئو، وزیر امور خارجه آمریکا اطلاعاتیه‌ای را به شورای امنیت تسلیم خواهد کرد تا براساس آن مکانیسم ماشه و بازگشت خودکار قطعنامه‌های قبلی علیه جمهوری اسلامی ایران انجام شود. برای توضیح این بحث ذکر چند نکته لازم است.

یک: فعال سازی مکانیسم ماشه منحصر در استفاده از مکانیسم حل اختلاف برجام نیست

مکانیسمی تحت عنوان «ماشه» در برجام و قطعنامه ۲۲۳۱ وجود ندارد بلکه منظور از آن، فرآیندی برای بازگشت قطعنامه‌های قبلی سازمان ملل است که به‌واسطه قطعنامه ۲۲۳۱ به حالت تعلیق درآمده بود. در ماده ۱۰ و ۱۱ قطعنامه یادشده و در مواد ۳۶ و ۳۷ برجام این فرآیند تحت‌عنوان مکانیسم حل اختلاف آمده است، مکانیسمی به‌شدت نامتوازن و علیه جمهوری اسلامی ایران که در جریان آن اگر فردی از اعضا بخواهد این مکانیسم را به‌طور جدی دنبال کند منجر به بازگشت قطعنامه‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران می‌شود. به همین علت هم بود که درخصوص نقض برجام توسط آمریکا، طرف ایرانی بحث مکانیسم حل اختلاف را تا انتها دنبال نکرد و صرفا از مفاد ماده ۳۶ برجام استفاده کرد.

در این میان یک نکته مهم وجود دارد، تلقی برخی این است که فعال کردن مکانیسم ماشه و بازگشت قطعنامه‌های قبلی، منحصر در استفاده از مکانیسم حل اختلاف تعبیه‌شده در برجام است، بدین معنا که اگر کسی بخواهد مکانیسم ماشه را فعال کند حتما باید در کمیسیون مشترک برجام طرح دعوا کند، سپس مراحل راطی کند.

(۳۰ روز در کمیسیون و درنهایت ۳۰ روز هم در شورای امنیت)

در این خصوص باید گفت که این تلقی دقیقی نیست و درواقع یک اشتباه است، چراکه بند ۱۰ قطعنامه ۲۲۳۱ یعنی جایی که درباره مکانیسم حل اختلاف داخل برجام صحبت می‌شود، از عناوین الزام‌آور استفاده نشده است و صرفا اعضای برجام تشویق شده‌اند که از این مکانیسم استفاده کنند.

دقت در ماده ۱۱ که ماده الزام‌آوری است و درباره بحث فعال شدن مکانیسم ماشه توضیحاتی می‌دهد، نشان می‌دهد انحصاری ایجاد نشده که کسی که می‌خواهد مکانیسم ماشه را فعال کند باید از مکانیسم حل اختلاف تعبیه‌شده در برجام استفاده کند. لذا اگر اکنون آمریکا بدون اینکه بخواهد در فرآیند حل اختلاف برجام حضور پیدا کرده و این مکانیسم را فعال کند، مسیری را با همان هدف درپیش گرفته است.

دو: وتوی مضاعف برای باز شدن مسیر فعال‌سازی مکانیسم ماشه

بحث بعدی پاسخ به این سوال است که آیا آمریکا به‌عنوان کشوری که رسما اعلام کرده

گفت‌وگو

امیرعلی ابوالفتح، کارشناس مسائل آمریکا در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

اوباما هم می‌گفت اگر آمریکا بخواهد همه تحریم‌ها را برگرداند هیچ کسی نمی‌تواند مانع آن شود

بن‌بست تصمیم‌گیری در سال ۱۹۵۰ در شورای امنیت دوباره تکرار خواهد شد

پیشنهاد دهند که بحث به‌شکلی باآیین‌نامه‌ای بودن بکشد؟

اگر هرپیشنهادی داده‌شود که نیاز به‌رای شورای امنیت داشته‌باشد، آمریکا دارای حق وتو است، بنابراین هربحثی بخواهد به‌شوه آیین‌نامه‌ای مطرح شود، طبق تفسیر قطعنامه ۲۲۳۱ و… آمریکای می‌تواند آن راوتو کند و در این صورت امکان رسیدن به‌توافقی وجود ندارد.

تکرار بن‌بست تصمیم‌گیری در سال ۱۹۵۰ در شورای امنیت

یک‌بار در سال ۱۹۵۰ وقتی بن‌بست در امنیت بر سر جنگ کره به‌وجود آمد و روس‌ها مانع تصمیم‌گیری در شورای امنیت شدند، موضوع به‌جمع عمومی سازمان ملل ارجاع داده‌شد ویک مصوبه گرفتند که می‌توانست وظیفه‌شورای امنیت راانجام دهدوتنها فرین این است که‌در آن موضوع اقدام ایجابی بود، یعنی تصمیم‌گرفته‌شد کاری انجام‌شود. اکنون حتی اگر جامعه‌جهانی ومجمع عمومی رای‌گیری کنندونظر اکثریت قریب‌به‌اتفاق مبنی بر تصمیم‌سلبی باشد، یعنی ایالات متحده کاری راانجام ندهد، ابزاری وجود نخواهد داشت که آمریکایی‌ها راوادار کند که از چنین رفتاری منصرف شوند. درحال حاضر قطعنامه‌های سازمان ملل علیه ایران بزنگشته است، اما آمریکایی‌ها با تحریم‌های یکجانبه خودومصوبات کنگره همانا فشار راوارد می‌کنند که اگر قطعنامه‌های شورای امنیت بود، اینچنین می‌شد.

جهان به‌اجبار زیرفشار، ارباعوب‌تهدیدبه‌خواسته‌آمریکایی‌هاتن می‌دهد
بنابراین بحث این است که اگر آمریکایی‌ها اعلام کنند قطعنامه‌ها برگشته، آیا جهان مقاومت می‌کند؟ آیا دنیا با ایران وارد معامله می‌شود؟ آیا سلاح به ایران فروخته می‌شود و ایران می‌تواند نفت خود را بفروشد و همان مواردی که در ۶۰-۷۰ قطعنامه سازمان ملل وجود داشت انجام می‌شود یا خیر؟
بمنظر می‌رسدبخش عمده‌ای از جهان به‌اجبار زیرفشار، ارباعوب‌تهدیدبه‌خواسته آمریکایی‌هاتن می‌دهند و این نقطه‌قوتی برای آمریکایی‌هاست که خیلی این دغدغه‌راندازند این تصمیم‌مجوز دارد یاخیر، منطبق بر قوانین بین‌الملل هست یا خیر، کسی اعتراض می‌کند یا خیر، چرا که آنها کار خود را دنبال می‌کنند و معتقدند دنیا تبعیت می‌کند.

اگر تمام این تلاش‌ها جواب ندهد و ۶ قطعنامه در سازمان ملل احیا شود، جمهوری اسلامی باید چه‌واکنشی داشته‌باشد؟
قلعا برخورد ایران واکنش درخوری است و باید سنجیده و فارغ از شتابزدگی، با تدبیر ومصاحت‌سنجی باشد؛ نهادهایی در کشور ازجمله شورای امنیت‌ملی این تحولات را رصد می‌کنند و برای سناریوهای مختلف برنامه‌ریزی دارند. به‌شخصه هیچ توصیه‌ای نمی‌توانم داشته باشم و معتقدم براساس مصلحت‌اندیشی تصمیم‌گیری ومعمل می‌شود.

سیاست

۶ قطعنامه ملغی شده سازمان ملل را علیه ایران احیا کند، راه مقابله با این زیاده‌خواهی چیست؟

برجام« دانسته نشده و لذا آمریکا نمی‌تواند از مکانیسم ماشه استفاده کند. بحث درمورد خود این قطعنامه جدید یک بحث «محتوایی» است، به‌همین علت باتوجه به اینکه آمریکا عضو دائم شورای امنیت است می‌تواند در اینجا ورود کرده‌واز «حق وتو» خود استفاده کند. لذا ممکن است آمریکان آن راوتو کنند وبگویند این موضوع محتوایی است و باید در آن طبق بند سه ماده ۲۷ منشور صحبت شود، نه بند دو ماده ۲۷.

آمریکا در این مرحله اولین وتو را انجام داده تا به‌وسیله آن اجازه ندهد بحث درگرفته، آیین‌نامه‌ای تلقی شود. بعد از این ماجرا باید دوباره به اعتراض اولیه آمریکا برگردیم. در ایسن مرحله وقتی بحث صورت می‌گیرد اکثریت اعضا خواهند گفت که آمریکا عضو مشارکت‌کننده نیست ونمی‌تواند از مکانیسم ماشه استفاده کند. در اینجا که آمریکا دوباره از حق وتوی خود استفاده کرده و این بار «عدم عضویت خود در برجام» راوتو می‌کند و پس از این اقدام، امکان خواهد یافت که مکانیسم ماشه را فعال کند. جان بولتون، مشاور قبلی امنیت‌ملی آمریکا، در مقاله اخیر خود در وال استریت‌ژورنال می‌گوید این سبک استفاده از حق وتو، یک نوع آسیب زدن به اصل حق وتو است و امکان دارد در بلندمدت به‌ضرر آمریکا باشد و برای همین از دولت آمریکای می‌خواهد این کار را انجام ندهد، هرچند خبر حاکی از این است که آمریکای می‌خواهد این کار را بکند. در این میان توجه به این نکته مهم است، رویه‌ای که در قطعنامه ۲۲۳۱ طراحی شد در تاریخ شورای امنیت سازمان ملل بی‌نظیر است، چرا که «مکانیسم ماشه» حق وتو را از کشورهای دارای حق وتو سلب کرده وباعث شده آمریکا با یکجانبه‌گرایی بتواند این کار را انجام دهد، بدون نیاز به همراهی دیگران. این یک ایراد اساسی بود.

بحث درخصوص مشارکت آمریکا در برجام آیین‌نامه‌ای است

در اینجا بحث مهم این است که آیا آمریکا طبق قطعنامه ۲۲۳۱ یک «مشارکت‌کننده» در برجام محسوب می‌شود یا خیر؟ قاعدتا باید پاسخ داد که این بحث شکلی و آیین‌نامه‌ای است و درواقع یک بحث تفسیری از قطعنامه ۲۲۳۱، که قاعدتا حق وتو نمی‌تواند در جریان بحث درخصوص آن عمل کند.

باتوجه به این چالش، آمریکایی‌ها احتمال می‌دهند روسیه و چین برای مواجهه، یک «قطعنامه آیین‌نامه‌ای» را پیشنهاد دهند که در آن آمریکا «عضو مشارکت‌کننده در

علیرضا کوهکن، استاد دانشگاه علامه طباطبایی در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

اگر گمان کنند ما کاری نمی‌کنیم

تهدیدات افزایش می‌یابد

همه دنیا می‌داند بازگشت قطعنامه‌ها تحریم جدیدی به دنبال نخواهد داشت

در این صورت برای فضای بین‌المللی ومناسبات سازمان ملل چه اتفاقی می‌افتد؟

واقعبت این است که بولتون باتمام رویه یکجانبه‌گرایانه‌ای که مدافع آن است، باز هم توصیه‌می‌کند این کار انجام‌شود. درواقع چنین کاری عملا اعتبار تصمیمات شورای امنیت را از بین خواهد برد؛ یعنی آن چیزی که سال‌های سال برای آن تلاش کرده بودند که ایجاد شود.

شورای امنیت به‌شدت تضعیف می‌شود

احتمالا شورای امنیت تضعیف می‌شود.

به‌شدت تضعیف می‌شود. پیش‌بینی این است که در هر موضوعی که یکی از اعضای دائم اختلاف داشته‌باشد می‌تواند همین کار را انجام دهد و به تصمیمات پایبند هم نباشد. این مساله جدی است که ممکن است برخی اعضای شورای امنیت با تعداد قابل توجهی از آنها زیر بار آن رویه ایجاد شده نروند. اگر این اتفاق رخ دهد اعتبار کل تصمیمات شورای امنیت از بین می‌رود و نه فقط کشورهایه که موضوع بحث هستند بلکه همه کشورهایه که در عرصه بین‌المللی دارای قدرت هستند تصمیمات‌شورا را در جایی که به نفع آنها نیست، نمی‌پذیرند. همین نکته است که بولتون هم بیان می‌کند بهتر است چنین کاری نکنیم چون در درازمدت به‌ضرر آمریکاست.

به‌خاطر متن ضعیف برجام ابزار زیادی برای مقابله نداریم

اگر بخواهیم از ادامه روند ایالات متحده آمریکا مناعت کنیم، چه ابزاری داریم؟

واقعبت این است که ایران در این زمینه ابزار زیادی ندارد. علت ضغعی است که متن برجام دارد. متاسفانه چیز زیادی در اختیار ما قرار نمی‌دهد اما باید متوجه این باشیم که متاسفانه یک نوع فهم نادرست از روابط بین‌الملل این تصور را ایجاد کرده که مناسبات براساس مفاهیم حقوقی یا رویه‌های جاری قابل اجراست. لذا باید در این زمینه بیشتر روی منافع خود تکیه کنیم و جدای از روندهایی که در دنیا اتفاق می‌افتد، دنبال این باشیم که به‌هر شکلی منافع خود را در این زمینه تأمین کنیم و همانند یکی دو سال گذشته که به وعده‌های اروپا یا برخی دوستان خود توجه می‌کردیم، این کار را انجام ندهیم. اگر فهم طرف مقابل این باشد که ما اقدام خاصی نمی‌کنیم، خیلی بیشتر منافع ما را تهدید می‌کند، همان‌طور که این مساله را در خروج آمریکا از برجام دیدیم. بعد از خروج آمریکا از برجام عملا همه تحریم‌ها برگشت.

یکی از دلایلی که بولتون روی بحث تحریم‌ها و قطعنامه شورای امنیت تأکید دارد این است که همه در دنیا می‌دانند بازگشت قطعنامه هیچ فشار جدیدی را به ایران اضافه نمی‌کند چون همه آنها به‌دلیل تحریم‌های ثانویه و یکجانبه آمریکا اعمال شده هیچ چیز جدیدی بر ما به‌خاطر تحریم‌ها اعمال نخواهد شد. به‌همین دلیل باید یک تصمیم‌اساسی و جدی در این موضوعات بگیریم، جدا از اینکه امیدوار باشیم به اینکه رویه‌های بین‌المللی یا حقوق بین‌الملل بتوانند منافع ما را تأمین کند.

تصمیم‌اساسی یعنی تکلیف خود را با برجام یا مناسبات با غرب روشن کنیم؟

یعنی به‌جای اینکه امیدواری کاذب داشته باشیم، برنامه خود را بدون توجه به اینکه احتمالا اروپا، روسیه و چین اقداماتی می‌کنند، پیش بگیریم و انجام دهیم.